

Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University

anemon

Derginin ana sayfası: <http://dergipark.gov.tr/anemon>

Araştırma Makalesi • Research Article

Afrika’da Göç ve Zenofobi: Güney Afrika Cumhuriyeti Örneği

Migration and Xenophobia in Africa: Case Study Of The Republic of South Africa

Zühal Diler*, Esmâ Karadağ**

Öz: Göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır ve sosyoekonomik ve kültürel bağlamda daha iyi şartlarda yaşamak isteyen insanların yer değiştirmesi olarak açıklanabilir. Afrika kıtasında özellikle Avrupa ülkelerine olan dış göç kadar kıta içi göç de gerçekleşmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göç, tehlikeli boyutlarda yabancı düşmanlığına neden olabilmektedir. Özellikle Güney Afrika’daki yeterli istihdamı sağlamayan ekonomi sebebiyle Zenofobik şiddet spazmları, ülkenin karşı karşıya olduğu ciddi problemlerden bir tanesidir. Bu makale göçün genel olarak Afrika’daki durumuna değinerek, Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki nedenleri ve sonuçlarına odaklanmaktadır. Çalışma, nitel ve nicel verilerden yararlanılarak, deskriptif vaka analizi yöntemiyle Güney Afrika’daki göç sonucu ortaya çıkan yabancı düşmanlığının ekonomik, tarihi, sosyolojik ve psikolojik altyapısını ele almıştır. Ayrıca, Güney Afrika hükümetinin göçü ve bunun sonucunda ortaya çıkan yabancı düşmanı şiddeti kontrol etmedeki başarısızlığında hem apartheid mirasının hem de kurumsal sorunların etkisini ele almaktadır. Çalışma aynı zamanda göçmenlerin çokça vurgulanan yerel halkın işlerini elinden çaldığı retoriğinin aksine ülkeye ekonomik olarak olumlu yönde katkısının altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler; Göç, Zenofobi, Afrofobi, Afrika, Güney Afrika.

Abstract: The phenomenon of migration is a concept as old as human history and can be explained as the relocation of people who want to live in better conditions in the socioeconomic and cultural context. In Africa, intra-continental and external migration occurs, especially to European countries. Migration to developed and developing countries can lead to dangerous levels of xenophobia. Especially in South Africa, spasms of xenophobic violence due to an underemployed economy are one of the serious problems facing the country. This article focuses on the causes and consequences of migration in the Republic of South Africa, with an emphasis on the situation of migration in Africa in general. The study examines the economic, historical, sociological, and psychological background of xenophobia arising from migration in South Africa by using qualitative and quantitative data and descriptive case analysis method. It also addresses the impact of both the apartheid legacy and institutional problems on the failure of the South African government to control migration and the resulting xenophobic violence. The study also underlines the positive economic contribution of migrants to the country, as opposed to the much-emphasised rhetoric that they steal jobs from the local population.

Keywords; Migration, Xenophobia, Afrophobia, Africa, South Africa.

* Dr., Serbest Araştırmacı, zuhal_5252@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0028-3085

** Doktora Öğrencisi, (Cape Town Üniversitesi, Güney Afrika Cumhuriyeti Misafir Araştırmacı, Leiden Üniversitesi, Hollanda), e.karadag@asc.leidenuniv.nl, ORCID: 0000-0002-3516-7260

Cite as/ Atıf: Diler Z. & Karadağ E. (2023). Afrika’da Göç ve Zenofobi: Güney Afrika Cumhuriyeti Örneği, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(Afrika), 31–45. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1303313>

Received/Geliş: 26 May/Mayıs 2023

Düzeltilme/Revised form: 21 August/Ağustos 2023

Accepted/Kabul: 05 September/Eylül 2023

Published/Yayın: 30 September/Eylül 2023

Giriş

Dünyadaki ana göç koridorlarının çoğunun Afrika'da bulunması dikkat çeken bir noktadır. Afrika'nın göç verileri incelendiğinde; çok sayıda göçmenin hem kıta içerisinde hem de kıta dışında yoğun hareketlilik gösterdiği görülmektedir. 2019 yılı nüfus verileri, 21 milyonun üzerinde Afrikalının başka bir Afrika ülkesinde yaşadığını göstermektedir. 2015 yılında 18,5 milyon Afrikalının kendi ülkesi dışında yaşadığı tahmin edilmekteyken, güncel veriler ülke dışına olan göçte ciddi artış yaşandığını göstermektedir. Aynı dönemde kıta dışında yaşayan Afrikalıların sayısında da artış gözlenmiştir. 2015 yılında 17 milyon olan rakam 2020 yılında 19,5 milyona yükselmiştir (IOM, 2022).

Ülkesinde ekonomik açıdan sıkıntı yaşayıp, daha iyi şartlara ulaşmak isteyen kişiler ülkelerini terk edip ekonomik olarak daha güçlü olan ülkelere göç etmektedir. Afrika ülkelerinin sahip olduğu göç koridorları, kısmen sömürgecilik sonrası ilişkiler ve yakınlık sebepleri ile; Tunus, Cezayir, Fas gibi Kuzey Afrika ülkeleri ile İtalya, İspanya ve Fransa gibi ülkeler arasında bulunmaktadır. Çatışma sebebiyle gerçekleşmiş büyük çaplı yerinden edilme sonucunda oluşan göç koridorları ise Güney Sudan ile Uganda ve Somali ile Etiyopya arasında gerçekleşmiştir.

Göç koridorlarının yanı sıra gelişmiş büyük çaplı iş koridorlarından bahsetmek de mümkündür. Körfez Ülkeleri'ne uzanan bu koridorlar Mısır ile Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri arasındaki koridorlardır. Afrika'daki en büyük ikinci iş koridoru Burkina Faso'dan Fildişi Sahilleri'ne uzanan koridordur.

Çoğunlukla, artan göç hareketleri ile birlikte, göçmen ve mültecilere karşı yabancı düşmanı "zenofobik" hareketler gerçekleşmeye başlamıştır. Zenofobiyi politik ve ekonomik istikrarsızlık ile ilişkilendirmek mümkündür. Zenofobi yani yabancı düşmanlığı, ülkeye giriş yapan yabancıların, göç edilen ülke insanları tarafından, ekonomik kaynakların ve imkanların olumsuz etkileneceği düşüncesi ile gelen kişilere karşı tehdit gözüyle bakması ve korku öznesi olarak görülmesidir. Bu bakış açısı, göç ile gelen kişilere karşı önyargı ile davranmayı beraberinde getirmektedir. Göç edilen ülke içerisinde, ekonomik kaynaklara erişimde yaşanan rekabet, beraberinde göç ile gelen gruba karşı önyargılı tutumların artmasına neden olmaktadır. Blalock (1967)'a göre bireyler tehlikede olduklarını hissetmekte ve dışarıdan gelen gruba karşı olumsuz tutumlar sergileyebilmektedir.

Bu çalışmada, Afrika genelinde iç göç olgusunun nedenleri ve sonuçları ele alınmakta ve örnek olay olarak Güney Afrika Cumhuriyeti'nde göçün en önemli sonuçlarından biri olan yabancı düşmanlığı incelenmektedir. Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığının ekonomik, tarihi ve psikolojik nedenleri irdelenmiştir. Çalışma kapsamındaki ilgili literatür taranmış olup, araştırma deskriptif vaka analizi yöntemiyle, sosyal inşacı bakış açısı ile analiz edilmiştir. Nihayetinde ülkedeki popülist söylemin kullandığı retoriğe karşı, veriler ışığındaki realite ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.Afrika'da Yaşanan Göçlerin Genel Nedenleri

Kolonyalist güçlerin varlığı ve iç savaşların getirdiği en önemli sonuçlardan bir tanesi Afrika'dan Avrupa'ya göçlere neden olmasındır. Afrika kıtası içerisinde en çok göç veren bölge Kuzey Afrika'dır. Afrika'dan Avrupa'ya yaşanan göçün temel nedeni işsizlik olarak belirlenmiş olup, açlıktan kurtulma güdüsü ile göç ettikleri ülkenin refah seviyesi, göçmenler tarafından güvenlik durumundan daha fazla önemsenmektedir (Seki & Bektaş, 2018). Aynı şekilde politik sıkıntılarının yaşandığı ya da savaşın hüküm sürdüğü ülkelerde, insanlar güvenlikleri açısından başka ülkelere göç etmektedir.

Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenler iki rotayı tercih etmektedirler. Birincisi, Libya ve Tunus üzerinden İtalya'ya, ikincisi ise Fas ve Cezayir üzerinden İspanya'ya olacak şekilde gerçekleşmektedir. 2020 yılında yaşanan pandemiye rağmen göçmen sayılarında büyük artış yaşanmıştır, her iki güzergâh vasıtasıyla Avrupa'ya geçen göçmen sayıları %86 artmıştır (IOM, 2022). İtalya'ya ulaşan Orta Akdeniz rotasını en fazla kullananlar Tunuslular olmuştur. Her iki güzergâh üzerinde de çok sayıda göçmen hedefledikleri ülkeye ulaşmadan yolculukları ölümle sonuçlanmıştır. 2020 yılında 1.500'den fazla kişinin Batı ve Kuzey Afrika'dan İspanya, Malta ve İtalya'ya göç ederken denizde öldüğü ya da kaybolduğu bilinmektedir (IOM, 2022).

Çeşitli itici faktörlerin ortaya çıkardığı göç akınları, Orta Afrika ve Batı Afrika’da yoğun olarak yaşanmaktadır. Bölgede özellikle mevsimlik, sezonluk veya daimi olmak üzere iş gücü göçü görülmektedir. Bu göçler genellikle Nijer ve Mali gibi ülkelerden Gana ve Fildişi Sahilleri’ne doğru olmaktadır. Göçmen işçilerin çoğunluğu ev hizmetleri, tarım hizmetleri, gayri resmi sektör gibi az vasıflı işlerde istihdam edilmektedir (Devillard vd., 2015). Bölge içi göçün yaygın olmasının nedenlerinden bir tanesi Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) üyeleri arasında vize istenmemesidir.

Yerinden edilme olgusu, Afrika içerisinde en önemli diğer göç sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede yaşanan siyasi sorunlar, toplumsal ve etnik çatışmalar, Boko Haram Örgütü¹ ve buna bağlı olarak yaşanan şiddet ve çatışmalar, bölgedeki çoğu ülkenin ve ülke içi ya da sınır ötesi birçok göçmenin olumsuz etkilenmesine ve göç hareketlerine neden olmuştur. Terör faaliyetlerinin olduğu ülkelerde bulunan çok sayıda mülteci ve sığınmacıya ise komşu ülkeler ev sahipliği yapmaktadır. Orta ve Batı Afrika’daki birçok ülke uzun yıllardır yerinden edilmiş nüfusa ev sahipliği yapmış ve yerinden edilen nüfusa sahip olma oranları oldukça yüksek ülkeler olmuşlardır. Bu göçmen nüfusa en fazla ev sahipliği yapan ülkeler; Güney Sudan, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Uganda, Etiyopya, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Eritre, Burundi, Kenya’dır (IOM, 2020). Örneğin, Demokratik Kongo Cumhuriyeti 2018 yılının sonunda yarım milyonu aşkın mülteciye ev sahipliği yapmış, birçok ülke insanı için de göç edilen temel ülke olmuştur (IOM, 2020).

Doğu ve Güney Afrika bölgelerindeki kontrol altına alınamayan çatışmalar, siyasi ve toplumsal şiddet, barışın temelini sarsan etmenler bölgedeki ülkelerin çoğunu etkileyerek buralardaki insanların yerlerinden edilmeleri ile sonuçlanmıştır. Bu bölgelerdeki iç göçün temel nedenlerinden bir diğeri ise yüksek ve düşük vasıflı işgücüne olan yüksek talep sonucu oluşmuştur (IOM, 2020). Doğu ve Güney Afrika, uzun yıllardır içerden ve dışardan gelen göçmenlerin tercih ettikleri başta gelen bölgelerden olmuştur. Bölgede devam eden yoğun göç hareketleri, karmaşık göç akınlarına sahip olmakla birlikte, alt bölgelerdeki bu göç hareketlerinin temelinde sosyoekonomik nedenler, çatışmalar, siyasi faktörler gibi birçok itici faktör bulunmaktadır.

Bir diğer göç sebebi ise iklim değişikliği ve afetlerdir. Yaşanan şiddetli kuraklık ve dengesiz biçimde artan yağış miktarları çeşitli afetlere neden olmuş ve bu durum insanların yer değiştirmelerinde etken olmuştur. 2018 yılında kuraklıktan kaynaklanan yer değiştirmelerin sayısı 850.000’in üzerinde seyretmiştir (IDMC, 2018). Bu tarz göçe zorlayıcı etkenler, zenofobinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Aydın, 2019).

2.Göç ve Zenofobi İlişkisi

Ulusal sınırlar içinde de uluslararası ölçekte de olsa göç hareketi, varış noktasına uyum sağlama bağlamında çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Bu durum, göç edilen mekana alışma konusunda bir uyum sorunu olabileceği gibi kültürel, psikolojik, politik, ekonomik ya da daha farklı boyutları da olan bir uyum sorunu olabilmektedir (Anık, 2022). Göç sonrasında göçmenler ve göç ettikleri ülkelerdeki diğer kültürel gruplar arasındaki iletişim, göçmen birey ve gruplar ile ev sahibi ülkelerin benimsedikleri stratejilere bağlı olarak değişebilmekte ve bu noktadaki kültürel etkileşim düzeyi de bu açıdan farklılıklar barındırmaktadır. Kültürel uyum konusundaki stratejilerin bir yönü göçmenlerle ilgiliyken, diğer yönü de ev sahibi ülkenin bu konudaki düzenlemeleri ve göçmenlere karşı sergilenen tavrı ile ilgilidir. Ayrıca ana toplumu temsil eden ve kültürel açıdan baskın olan grup ile ülke içindeki diğer kültürel grupların stratejileri konusunda bölgesel ve küresel gelişmeler ışığında uluslararası göçler önem arz etmektedir. Göç süreci sonrasında ev sahibi ülkedeki baskın kültürle olan temasın farklı aşamaları ya da sonuçları olabilmektedir (Anık, 2022). Göçmen ile yerel halk arasında yeni oluşan ilişki ve iletişim biçimleri makro açıdan toplumu, mikro açıdan ise göçmenlerin yaşamlarını etkilemektedir. Yerel halkın

¹ Ülke kaynaklarının dağılımındaki adaletsizlik beraberinde yükselen şiddeti getirmekte ve bu durum bir terör örgütünün ihtiyaç duyduğu tüm şartların Nijerya’nın kuzeyinde mevcut olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. 2002 yılında kurulan Boko Haram’ın ülkedeki zafiyetlerden yararlandığı, Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki sorunları derinleştirdiği, ülkedeki federal ve yerel yönetimleri itibarsızlaştırdığı görülmektedir. Boko Haram’ın terör saldırılarının yanı sıra Nijerya güvenlik güçlerinin, ülkenin kuzeyindeki sivillere yönelik uyguladığı şiddet ve yargısız infazlar, kaygıları artırmaktadır (Şen vd., 2018).

göçmenlere yönelik farklılaştırıcı tutum ve davranışları, göçmenlerin toplumla uyum içinde yaşamalarının önünde engel teşkil etmektedir (Uçar, 2020).

Etnisitenin ortaya çıkması için toplulukların birbirleriyle asgari bir temasının olması gerektiği ve birbirlerinin fikirlerini, kültürel açıdan diğerlerinden farklı olarak algılamalarının zorunlu olduğu ifade edilmektedir (Eriksen, 2004). Etnisite, karşılıklı ilişkiler sonucunda şekillenmektedir. Küreselleşmeyle birlikte de daha fazla grubun birbirleriyle temasının artması kaçınılmazdır. Çünkü küreselleşme etnik grupların hareketliliğini artırarak yeni diasporaların oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Anık, 2022).

Küresel ölçekte zenofobi, yoğun göç hareketlerinin ulus devletin çoğu kez biçimlendirdiği toplumsal yapıya karşı bir tehdidin olduğu algısı neticesinde görülmektedir. Kökeni dışarı olduğu düşünülen bir toplumu davranış, tutum ve önyargılar temelinde reddetmek, kötülemek ve dışlamak milliyetçilik ile yabancı düşmanlığı arasındaki korelasyonu göstermektedir (Miller, 2018, s. 2, akt., Karakaya, 2022).

Zenofobi, Yunanca yabancı anlamına gelen “xenos” ve korku anlamına gelen “phobos” kelimelerinden türetilmiştir (Arogundade, 2008, s. 171, akt., Uçar, 2020). Zenofobi kavramsal olarak ele alındığında bazı araştırmacılar bu kavramı “antipati, korku ve nefret” şeklinde, diğerleri ise belirgin bir “düşmanlık” olarak ele almaktadır (Bozdağ & Kocatürk, 2017). İlk defa 19. yüzyılda kullanılmaya başlayan zenofobi günümüzde içinde nefret, ırkçılık ve düşmanlık barındıran bir kavram olarak bilinmektedir. Bir grup veya bir kitleye karşı gösterilen tepkisellik üzerinden tanımlanan zenofobi, nefretle yakın bir anlam içermektedir (Karakaya, 2022). ILO, IOM ve OHCHR (2011, s. 2) zenofobiyi, “topluluk, toplum veya ulusal kimliğe ‘yabancı’ oldukları algısına dayalı olarak kişileri reddeden, dışlayan ve çoğu zaman kötüleyen tutumlar, önyargılar ve davranışlar” olarak tanımlar. Bu bağlamda zenofobi, yabancından korkma ya da yabancı düşmanlığı olarak tanımlanabilir.

Avrupa Konseyi’nin Bakanlar Komitesi tarafından yayınlanan raporunda “nefret söylemi” kavramsal olarak, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde tanımlanmaktadır. Dinsel hoşgörüsüzlük de dahil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimi olarak tanımlanmaktadır (Weber, 2009, s. 3, akt., Karakaya, 2022).

İrkçılık ise genellikle belirli bir azınlığın veya marjinalize edilmiş bir etnik grubun üyesi olduğu gerekçesiyle bir birey, topluluk veya kuruluş tarafından bir veya daha fazla belirli gruba karşı önyargı, ayrımcılık veya düşmanlık olarak tanımlanır. Konuya özellikle Afrikalılar açısından bakacak olursak, “siyah” ile “korku” arasında psikolojik bir bağ olduğu tespit edilmiştir (Uçar, 2020). Bu yüzden Afrika bağlamında yabancı düşmanlığı daha çok “Güney Afrikalıların kimlik kriziyle alakalı” bir Afrofobi olarak anılır (Lamola, 2018, s. 90). Tshaka (2016) bu nedenle Güney Afrika’daki yabancı karşıtlığının zenofobi olarak değil, Afrofobi olarak isimlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. “Yabancı düşmanlığı ötekiden korkmaktır; Afrofobi ise belirli bir ötekiden –Limpopo Nehri’nin kuzeyindeki siyah ötekiden– korkmaktır. Genel olarak yabancılar ana hedef olsaydı, yabancı karşıtı olanlar hiç şüphesiz tüm yabancıları arar ve bu ülkede hoş karşılanmadıklarını duyururlardı” demiştir. Bunun nedenlerinden birisi, birçok İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkesinin tüm dünyadan göçmenlere ev sahipliği yaparken, gelişmekte olan ülkelerdeki çok sayıda göçmenin kendi bölgelerinden gelmesidir (OECD/ILO, 2018, s. 21). Örneğin, Canham’a (2022) göre Güney Afrika Cumhuriyeti’nde yabancı her zaman Afrikalıdır.

3.Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki Yabancı Düşmanlığı

Tarihsel servet eşitsizlikleri, az gelişmişlik, yoksulluk ve işsizliğin yanı sıra yeterli istihdam yaratmayan bir ekonomi, hayatta kalmak için çoğu zaman tek seçeneğin taşınmak olduğu anlamına gelmektedir (ACMS, 2019). Örneğin Dünya Bankası’nın 2022 raporuna göre Botswana, Esvatini, Lesotho, Namibya ve Güney Afrika’nın oluşturduğu Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU) ülkeleri, dünyanın en eşitsiz bölgesini oluşturmaktadır. Göçmenler Güney Afrika’daki ülkelerde, özel mülklerinin tahrip

edilmesine, yaralanmalı olaylar yaşamaya ve ölümlerle sonuçlanan olaylara git gide daha fazla maruz kalmaya başlamıştır (Şekil 1).

Şekil 1: 5 Haziran 2018'de Mozambik'in Naunde Köyü'nde Evlerden Bazıları Yakılmıştır (Human Rights Watch, 2018).

Düşmanlıktan kaynaklanan saldırılar ve yeni silahlı grupların ortaya çıkışı, yaşanan göçler üzerinde oldukça etkili olmuştur (IOM, 2020). Örneğin Al-Sunna wa Jama'a olarak bilinen silahlı grup Mozambik'in kuzeyinde etkili bir tehdit unsurudur ve yüzlerce insanı evlerini terk etmeye zorlamıştır. Yabancı uyruklu olarak bilinen insanların evlerini yakıp yıkıp, yer değişikliğine zorlamıştır. Saldırılar sonucunda başka Afrika ülkesine mensup çok sayıda insan öldürülmüştür (Human Rights Watch, 2018) (Şekil 2).

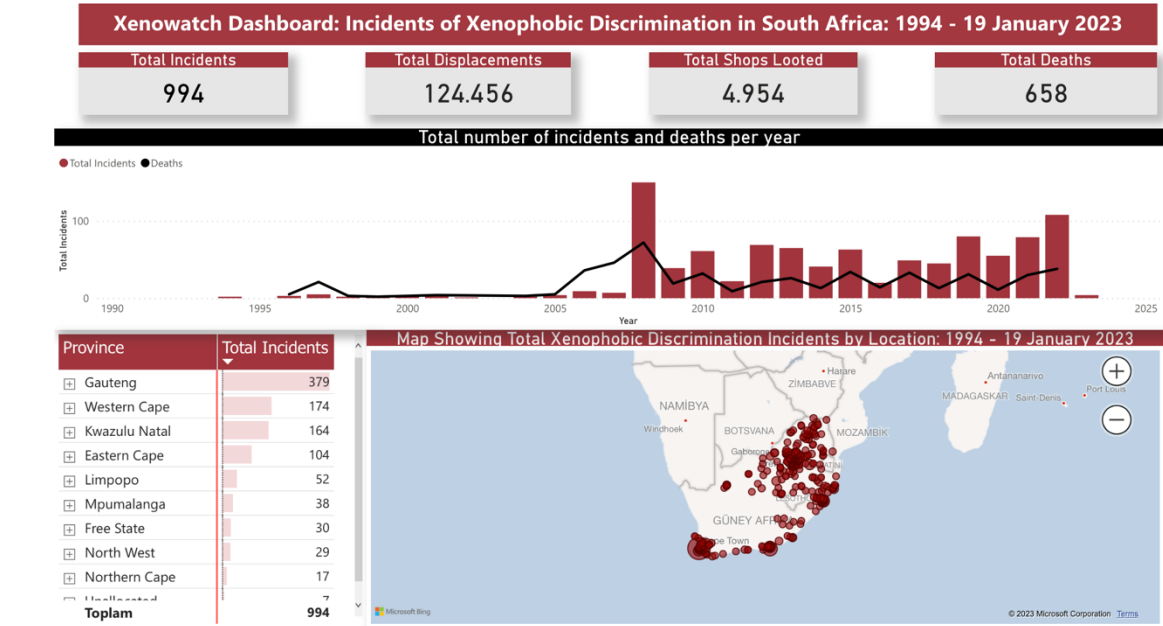

Şekil 2: Cabo Delgado, Macomia'daki Naunde Sakinleri, 5 Haziran 2018'deki Silahlı Saldırının Ardından Köylerini Terk Etmişlerdir (Human Rights Watch, 2018).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ise ulusal düzeyde gerçekleşen zenofobi ülkenin yüzleştiği çok ciddi sorunlardan bir tanesidir. Bu şiddetli zenofobik ataklar apartheid sonrası Güney Afrika'ya "dünyadaki kabul edilemez şiddet toplumlarından biri statüsünü" kazandırmıştır (Lamola, 2018, s. 73). Olayların en sık yaşandığı bölgeler ise genellikle, bölgede yaşanan yüksek suç oranlarının ve işsizlik oranlarının artışıyla yabancı uyruklu insanların sorumlu tutulduğu, ekonomik seviyenin düşük olduğu mahallelerdir (IOM, 2020).

Yabancı karşıtı duygular 1994 demokratik seçimlerinden önce belli olup, sonraki yıllarda ise yoğunluğu artmıştır (Everatt, 2011, s. 9). Kasıtlı olarak yabancı uyrukluları hedef alan şiddetin izleri 1994 yılında Gauteng'de bir trende üç Orta ve Batı Afrikalının linç edilmesine kadar uzanabilir. İşsiz Güney Afrikalıların çeşitli seferberlikleri yabancılara yönelik şiddetle ilişkilendirilirken, özellikle ilçelerde yerleşik Bangladeşli, Çinli ve Somalili spaza (gayri resmi marketler) esnafını hedef alan düşük yoğunluklu bire bir şiddet de gerçekleşmiştir (Crush vd., 2015 akt., OECD/ILO, 2018, s. 55).

2008'de ise Afrikalı yabancılara yönelik seferberlik ve şiddet farklı bir boyut kazanmıştır. Başlangıçta Johannesburg'un Alexandra ilçesindeki bir konut anlaşmazlığının ateşlediği, ülkenin kentsel alanlarında bir ay süren bir dizi isyanın ardından 62 kişi öldürülmüş, yaklaşık 700 kişi yaralanmış ve 150.000 kişi evsiz kalmış ve yerinden edilmiştir (Landau, 2012, s. 55; Everatt, 2011, s. 8). 2015 yılında zenofobi kaynaklı gerçekleşen eylemlerde silahlı saldırılar yine artmış, insanların mal ve mülkleri yağmalanmıştır. Ölümle sonuçlanan olaylar 2019 yılında da devam etmiştir.

Şekil 3: 1994 – 2023 Yılları Arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Meydana Gelen Yabancı Düşmanlığı Olayları (Kırmızı Sütunlar Toplam Olayları, Siyah Çizgi Ölümle Sonuçlanan Vakaları Göstermektedir). (Kaynak: African Centre for Migration & Society (ACMS), 2023. <http://www.xenowatch.ac.za/statistics-dashboard/>)

Yabancı düşmanlığının sosyal olarak adil olduğuna ikna olmuş Güney Afrikalıları için apartheid (ırk ayrımcılığı) mirasının üstesinden gelmek, kaynakları ve fırsatları bundan en çok zarar gören vatandaşlara yeniden yönlendirmek anlamına gelmektedir. Onlara göre, ülkenin zenginliğini ve kentsel alanı "ötekilerle" paylaşmak, meyve vermesi çok yavaş olan bir dönüşüm gündemini boşa çıkarmaktan başka bir işe yaramamaktadır (Landau, 2018). Buna örnek olarak, Adam ve Moodley (2014) ampirik veriye dayalı çalışmalarında genç Güney Afrikalıların, daha çalışkan, daha eğitilmiş ve teknik olarak daha yetkin olarak tanımlanan yabancı uyruklu kişilere karşı aşağılık duygusuna sahip olduklarını

belirttiğini ortaya koyan bir sonuç bulmuşlardır. Araştırmaya katılan örneklemin %28'i yabancıların kesinlikle ülkelerine yerleşmesine müsaade edilmemesi gerektiğini ifade ederken, %18'i saldırıya uğrayan bir yabancıya rast gelirlerse buna müdahil olacaklarını söylemiştir. Başka bir kısım katılımcı ise, yabancı uyruklu kişilerin Güney Afrikalı çocukları kaçırıp tecavüz ettiklerini ve sihir yapmak için bu çocukların bedenlerini kullandıklarını söyleyerek yabancı karşıtı saldırıları meşrulaştırmışlardır (Adam & Moodley, 2014).

Güney Afrika'ya göç ve Güney Afrika toplumunun buna tepkisi, bir dizi faktörün sonucudur. Ülke, ulusal düzeyde bir dizi sıkı göç politikası ve sınır kontrol önlemi uygulasa da göç burada kalmaya devam edecek gibi görünmektedir. Yerel bölgelerde yabancı düşmanlığı bir gerçeklik olmaya devam etse de göç, hem düşük gelirli Güney Afrikalı haneler hem de SADC bölgesindeki insanlar için bir hayatta kalma stratejisidir. Afrika'nın, Nijerya'dan sonraki en büyük ikinci ekonomisi olarak kabul edilen Güney Afrika'nın bölgesel bir ekonomik güç merkezi olarak tarihi ve konumu, onu bölgeden ve daha uzak yerlerden gelen göçmenler için önemli bir hedef ülke haline getirmektedir (OECD/ILO, 2018, s. 20, 40). Nüfus sayımı verilerine göre, 2001 yılında yaklaşık 1 milyon (%2,3) kişi olan yabancı doğumlu nüfus, 2011 yılında 2,2 milyon (%4,3) kişiye yükselmiş olup, Gauteng, Mpumalanga (Mozambik sınırı) ve North West (Botsvana ve Zimbabve sınırları) eyaletlerinde yoğunlaşmıştır (Budlender, 2013, akt., OECD/ILO, 2018, s. 48). İçişleri Bakanlığı'na göre, Mayıs 2015'te yaklaşık 78.000 sığınmacı vizesi verilmiş kişi ve yaklaşık 97.000 mülteci vardı. Mülteci ve sığınmacıların büyük çoğunluğu Afrikalı olup, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya, Nijerya, Somali ve Zimbabve en çok geldikleri ülkeler arasındadır (DHA, 2016, s. 30, akt., OECD/ILO, 2018, s. 53). Stats SA (2021), ülkede 3,95 milyon uluslararası göçmenin olduğunu tahmin etmektedir. Öte yandan, Güney Afrika medyası ve toplumda çoğunlukla oldukça abartılan çalışma yaşındaki (15-64) uluslararası göçmen (yabancı ülke doğumlu) sayısı 2 milyondur. Bu sayı, işgücünün %5,3'ü gibi diğer ülkelere kıyasla ortalama bir oranı temsil etmektedir (ACMS, 2020). Buna ilaveten Güney Afrika'daki kırsal bölgelerden şehirlere gelen Güney Afrikalı göçmenlerin sayısı sınır ötesi göçmenlerin sayısını çok aşmaktadır (Ginsburg vd., 2021).

3.1. Güney Afrika'daki Zenofobinin Ekonomik Nedenleri

Güney Afrika'nın refahını engelleyen en önemli faktörler gelir eşitsizliği ve yoksulluktur. Ülkede esasen 1994 yılı itibarıyla siyasi istikrarsızlık ve apartheid rejimine karşı uygulanan uluslararası ticari ve mali yaptırımların sona ermesiyle tüketim ve yatırım seviyeleri yükselmeye başlamıştır. Ancak, bu başarılı büyüme atağı, 2009'da %1,5'lik negatif bir GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) büyüme oranıyla sonuçlanan küresel mali kriz tarafından kesintiye uğramış ve o zamandan beri Güney Afrika kriz öncesi büyüme oranlarına dönememiştir. Ülke son 20 yılda, yıllık ortalama %3'lük oldukça az bir GSYİH büyüme oranı yaşamıştır (OECD/ILO, 2018, s. 40, 41).

Dünya Bankası Raporu'na (The World Bank, 2022) göre, dünyadaki 164 ülke içinden en eşitsiz ülke olan Güney Afrika, özellikle siyah gençler arasında çok yüksek yapısal işsizlik seviyelerine sahiptir (OECD/ILO, 2018, s. 40). Ülkedeki istihdam oranı çok düşük olup işsizlik tehlikeli derecede yüksektir ve yükselmeye devam etmektedir. Ülke sakinlerinin üçte biri işsiz ve neredeyse beşte biri kayıt dışı sektöre güvenmektedir. İşsizlik 2012-2017 arasında, uluslararası göçmenler için %2,8 ve Güney Afrikalılar için %2,7 artmıştır. Ancak uluslararası göçmenlerin işsizlik oranları Güney Afrikalılardan daha düşüktür. 2017'de Güney Afrikalılar için işsizlik oranı %28, uluslararası göçmenler için ise %18,4 idi (ACMS, 2020).

Tehlikeli işler, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve az sosyal koruma gibi kötü istihdam koşulları gibi başka sorunlar da vardır. Diğer bir deyişle, insanların bir işi olsa bile yoksulluktan kurtulması yeterli değildir. Kayıt dışı sektöre olan güven, Güney Afrika'daki milyonlarca insanın düzgün bir yaşam sürmesinin önünde çok sayıda engelle karşı karşıya olduğunu göstermektedir (ACMS, 2020).

Ülkedeki çok yüksek gelir eşitsizliği ve yetersiz istihdam sonucu yükselen işsizlik oranının suçu artırdığı ve zenofobinin, rasyonel temelli ekonomik kişisel çıkarıya bağlı olduğu, medya ve akademide

geniş çapta tartışılır. Bilhassa ekonomi zayıfladığında ve yetersiz kaynaklar için verilen çaba arttığında genellikle bu sıkıntıların sebebi olması beklenen bir “öteki” aranır. Özellikle işverenlerin çoğu, yabancı işçileri Güney Afrikalı meslektaşlarına göre yetkin, çalışmaya istekli ve esnek olarak nitelendirdiğinde bu husumeti anlamak daha da kolaylaşır. Örneğin, bir Güney Afrikalı ile aynı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyine sahip, aynı “nüfus grubuna” ait ve aynı yerde yaşayan yabancı uyruklu bir göçmenin istihdam edilme olasılığı bir Güney Afrikalıya göre daha yüksektir. Ancak yabancı uyruklu göçmenlerin de güvencesiz işlerde – veya kayıt dışı sektörde – istihdam edilme olasılığı Güney Afrikalılardan daha fazladır (ACMS, 2020).

3.2. Güney Afrika’daki Zenofobinin Tarihi ve Psikolojik Nedenleri

Son yirmi yılda Güney Afrika’ya göç ve buna bağlı yabancı düşmanlığının temel özellikleri, ırk ayrımcılığı rejiminin sonunu belirleyen ve mevcut kurumsal ortamları şekillendiren politika tercihlerine bakılarak daha iyi anlaşılır. 1989’da De Klerk yönetiminin devraldığı göçmenlik politikası üç özellik taşıyordu. İlk olarak, Avrupalı azınlığın ve bunun doğal sonucu olan, madencilik ve tarımın ihtiyaçlarına hizmet edecek ucuz siyah işgücününün ihtiyaçlarının neredeyse tamamen geliştirilmesine odaklanan klasik bir kolonyal yerleşim politikasına dayanıyordu. İkincisi, göç ve yabancıların yönetimi genellikle ne ekonomik operatörler ne de sosyal ortaklar arasında açık istişare geleneği olmayan, şeffaf olmayan uygulamalara dayanıyordu. Özel sektör ile hükümet arasında kapalı kapılar ardında düzenli olarak görüşmeler yapılıyor olsa da bunun çok azı kamuoyuyla paylaşıldı. Üçüncüsü, bu politikanın gelişim tarzı aşamalı olup, politika etkinliği ve sonuçlarının değerlendirilmesi için nadiren yeterli alan sağlıyordu. Bu nedenle, hem devam eden göç eğilimleri ve dinamiklerinden hem de ekonomideki beceri ihtiyaçlarının gerçek değerlendirmelerinden büyük ölçüde kopuktu (OECD/ILO, 2018, s. 55, 56). De Klerk yönetimi altında hüküm süren durum, ırkçı bir toplum yaratmayı ve korumayı amaçlayan ve çoğunlukla madencilik ve çiftçiliğe dayanan kapitalist birikim tarzına hizmet etmeyi amaçlayan 90 yıllık mevzuatı yansıtıyordu.

Ancak, Peberdy’e (2009) göre, 1990’ların başlarında göçü düzenleyen yasalar, esas olarak 1937 tarihli Yabancılar Kontrol Yasası’nda yer alan ilkelerin aynısını yapmıştır (OECD/ILO, 2018, s. 45). Güney Afrika’ya ırk ayrımcılığı politikasıyla gelen 1937 tarihli yasa ile ise ilk olarak “yabancı” terimi mevzuata dahil edilip, “ırk” kriteri Güney Afrika topraklarına giriş koşulu olarak açıkça getirilmişti. Tüm başvuru sahiplerinin, Güney Afrika Birliği’nin “Avrupalı” sakinleri ile “kolayca asimile olmaları” gerektiği ve “Avrupa kültürü” için bir tehdit oluşturmamaları gerektiği belirtilmişti. 1948’den itibaren apartheid yönetimi, ırk sınıflandırmasına ilişkin, Güney Afrika’daki kontrolsüz sınır ötesi hareketleri sona erdiren ve Güney Afrika topraklarından ayrılma izni gerektiren üç ana yasa çıkarmıştı (OECD/ILO, 2018, s. 45).

Hareketlilik ve “beyaz bölgelere” yerleşmeye ilişkin apartheid politikaları, başta Güney Afrika Polis Hizmetleri, Savunma Kuvvetleri ve göçmenlik yetkilileri olmak üzere bir dizi kurum arasında özellikle Afrikalı işçilere karşı olumsuz tutumları sağlamlaştırmıştır (Vigneswaran, 2011, akt. OECD/ILO, 2018, s. 54). Yasal kökenlerini İngiliz sömürge ve apartheid dönemlerinde bulan sınır dışı edilmeler, bugün geniş çapta devam etmektedir ve bu kurum yetkililerinin yaklaşımları göçmenlere karşı oldukça duyarsız ve insanlık dışıdır. Bu nedenle Afrikalı işçilerin kalıcı göçmenler olarak gayri meşru olduğu fikrini yansıtıp pekiştirmektedir (OECD/ILO, 2018, s. 54).

Yabancı işçilere yönelik düşmanlığın bir diğer tarihi sebebi ise, özellikle 1980’lerde sendikacılığın yükselişiyle Güney Afrika madenlerindeki istihdam sorunudur. Bu yıllarda, maden işçileri arasında, yabancı ve Güney Afrikalı madenciler, milliyetler ve etnik gruplar ve ayrıca maden yönetimi ile Güney Afrika hükümeti arasında gerilimler olmuştur (McNamara, 1988, akt., OECD/ILO, 2018, s. 55). Yerel işçi daha uzun vadeli sözleşmeleri kabul etmeye başladıkça, yabancı madencilerle bir arada yaşamaları giderek gerginleşmiştir. Güney Afrika hükümeti içinde, Yerli İşleri Bakanlığı (daha sonra Kalkınma ve İşbirliği Bakanlığı olarak anılacaktır) yerel istihdamın artırılması için bastırırken, Dışişleri Bakanlığı Güney Afrika ülkeleriyle ikili iş anlaşmalarının sürdürülmesinden yana olmuştur (Paton, 1995; Crush, 2011, akt., OECD/ILO, 2018, s. 55).

Öte yandan ülkedeki en ciddi psikososyal problemlerden birisi, Güney Afrikalı siyahların, ülkeleri kıtanın bir parçası değilmiş gibi, kendilerini diğer Afrika asıllı kişilerden ayrı görmeleridir. Güney Afrikalılara göre Afrika karanlık bir kıta ve halkı rahatsız edici bir “geri kalmış” akrabadır. Bu dünya görüşü hem eğitilmiş hem de eğitimsiz Güney Afrikalıların çoğunluğunun kolektif bilinçaltında büyük ölçüde Afrikalıların küçümsenmesi olarak varlığını sürdürür (Lamola, 2018, s. 73). Bunun sebebi, ülkenin azınlık beyaz yerleşimcileri olan Afrikanerlerin, ırk ayrımcılığı yönetimi döneminde tarih eğitimini egemenliklerini göstermek ve Afrika kıtasındaki diğer toplumlardan kendilerini ayrıcalıklı göstermek için bir araç olarak kullanmalarındadır (Masooa & Twala, 2014, s. 2304). Afrikanerler, 17. ve 18. yüzyıllar boyunca Cape Town’daki Ümit Burnu’na yerleşen ve çoğunlukla Hollandalı Calvinist, Alman Protestan ve Fransız Huguenotların soyundan gelen Güney Afrikalı dilsel-etnik bir gruptur. Yüzyıllar boyunca ülkenin ticari tarım sektörü ve siyasetine egemen olmuşlardır. Güney Afrika, 1994 yılında yapılan ilk çok ırklı, demokratik seçimlere kadar, bu beyaz Avrupa kökenli azınlık grupça yönetilmiştir. Afrikanerlerin Güney Afrika topraklarına yerleşmeleri sürecinde yaşadıkları zorluklar karşısında gösterdikleri “kahramanlıklar”, ırk ayrımı yönetimi boyunca, Güney Afrika’daki tarih eğitiminin temel taşı olmuştur. Hükmettikleri topraklarda, Afrikaner olmayan her şeyi kendilerine karşı bir tehlike unsuru olarak görmüşlerdir. En büyük tehditlerden biri de özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası ardi ardına siyasi bağımsızlıklarını kazanan diğer Afrika ülkeleri olmuştur. Güney Afrika’nın siyah halkındaki bu isnisnacılık hissi ve bunun sonucunda ortaya çıkan düşmanca ve ayrımcı ifadelerin bariz bir nedeni, Güney Afrikalılara “kuzeydeki” Afrikalı kardeşlerinden “daha iyi durumda” olduklarını kasıtlı olarak aşılamaaya çalışan onlarca yıllık apartheid eğitim sistemidir (Lamola, 2018, s. 73). Ochonu’ya (2021) göre ırk ayrımını rejiminin ideologları, Güney Afrika’nın siyah halkının radikalleşeceği korkusuyla kıtanın geri kalanından tecrit edici uygulamalar ve söylemler kullanmışlardır. Bu tecritçi stratejiler, tamamen başarılı olmasa da özellikle Güney Afrikalı siyah entelektüellere bugüne kadar devam eden bir *Güney Afrika siyahi istisnacılığı* duygusu aşılamaıştır. Bugün çoğu Güney Afrikalı siyahinin zihin dünyasının – bilinçli ya da bilinçsiz olarak– apartheid anlatısının Güney Afrika istisnacılığı tarafından şekillenmiş olduğu ifade tartışılır. Daha sonra ise, Afrika içi anlaşmazlıklar bu izolasyonu artırmıştır (Ochonu, 2021). Bu psikososyal rahatsızlığı Lamola (2018), Güney Afrika’nın kuzeyi ile Zimbabve arasındaki sınırı belirleyen nehre atıfta bulunarak “Limpopo Nehri Ateşi” olarak adlandırır.

Bununla birlikte, 1994 yılına kadar süren apartheid rejiminin sona ermesinin üzerinden yaklaşık 30 yıl geçiş olmasına rağmen, siyah çoğunluk için, yozlaşmış küçük bir siyah elit tabaka dışında, sosyoekonomik anlamda önemli bir değişiklik olmamıştır. Bunun bir tepkisi olarak, ülkede hala devam etmekte olan beyaz sermayeye meydan okuyan anti-kolonyal bilinç, post-kolonyal bağlamda yeniden canlanmaya başlamıştır. Böylelikle ülkede apartheid döneminde ayrıştırılmış olan siyah Güney Afrikalılar için Pan-Afrikanizm gibi birleştirici söylemler vurgulanır olmuştur. Bunun doğal bir sonucu olarak ise Güney Afrika istisnacılığı fikri artmış olup, diğer siyah Afrikalılar dışlanmıştır.

Ayrıca Tshaka (2016), Güney Afrika Afrofobisinin “bir sinir hastalığı” olan *nevroz* tarafından harekete geçirildiğini söyler. Jean-Paul Sartre, bu terimi Frantz Fanon’un *Yeryüzünün Lanetlileri (The Wretched of the Earth, 1961)* kitabına yazdığı önsözde, sömürgeleştirilmenin toplumdaki yansımalarını karakterize etmek için kullanmıştır. Bu hastalığın kökleri, köle sahiplerinin köleleri arasındaki eşitsizlikleri, korku, güvensizlik ve kıskançlık yaratmak için kullandıkları döneme kadar uzanmaktadır. Fanon’a göre, beyaz adam, siyah kölelerin bu telkinden sonra yüzlerce, belki de binlerce yıl boyunca kendi kendilerine aynı durumu üretmeye devam edeceklerini düşünmüştür (Tshaka, 2016). Bununla birlikte, Güney Afrika örneğinde apartheid ayrım politikaları, inşa edilen sınıflandırmaları büyütülmüştür. Örneğin “Apartheid’in Mimarı” olarak anılan Ulusal Parti’nin başbakanı Hendrik Verwoerd’in (görev süresi: 1958–1966) demografik planlaması, İngiliz, Hollandalı, Fransız ve Alman gibi Batı Avrupa kökenli azınlığa, ortak beyaz ırkı kimliği kazandırmaya çabalarken; Zulu, Xhosa, Venda gibi Afrika kökenli dilsel-etnik kimlikleri katılaştırarak, çoğunluk olan siyah unsurlar arasında farklılık duygusu işlemeye çalışmıştır (Adam & Moodley, 2000, s. 51). Bu bağlamda, yüzyıllarca süren sömürgecilik ve onlarca yıllık apartheid mirasının Güney Afrikalı siyah çoğunluk üzerindeki negatif psikolojik ve

ekonomik etkileri, ülkedeki yabancı menşeli Afrikalı sığınmacı ve vatandaşların marjinalleştirilmesinin büyük bir nedenidir.

4.Güney Afrika Hükümetinin Göçmenlik ve Zenofobiye Karşı Tutumu

Her ne kadar göçün etkisi ülke bağlamına ve ekonomik koşullara bağlı olsa da bir ülke, göçmenleri daha iyi entegre etmeye yönelik politikalar geliştirerek, göçmenlerin güvende kalarak, tatmin edici bir hayat sürerken, çalıştıkları ve yaşadıkları ekonomiye yatırım yapabilmeleri ve katkıda bulunabilmeleri için göçün olumlu etkisini en üst düzeye çıkarabilir (OECD/ILO, 2018, s. 3). Ancak demokratik döneme geçilmesi ve ülkenin yeniden açılıp uluslararası toplumla yeniden bütünleşmesi, Güney Afrika ekonomisindeki köklü değişikliklerle birleştiğinde, politika yeterliliği sorununu belki de her zamankinden daha fazla gündeme getirmiştir. Örneğin De Klerk döneminde göçmenlere yönelik getirilen yasa, demokratik ortamla çok büyük bir paradoks içinde olsa da apartheid sisteminin bitiminden sonra 12 yıl yürürlükte kalmıştır (OECD/ILO, 2018, s. 56). Öte yandan, İçişleri Bakanlığı'nda bakanların çok kez değiştirilmesinden kaynaklanan kurumsal sorunlar olmuştur ve bu sayede politika değişiklikleri önemli ölçüde yavaşlamıştır (OECD/ILO, 2018, s. 58). Bu bakımdan, fakir siyah Güney Afrikalıların işsiz kalmalarının, evsiz kalmalarının ve sokaklarda yürümekten korkmalarının sebebi yabancılar değil, yetkililerin sahte vaatleri ve yolsuzluk, şiddet ve kurumsal yetersizliklerle mücadele konusundaki isteksizlikleridir (Landau, 2018).

Güney Afrika hükümeti, istihdamı korumaya yönelik iç baskı ile, Güney Afrika'nın insan hakları taahhüdü ve Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'na (SADC) yüzünü dönmesi bağlamında, düzensiz ekonomik göçmenler de dahil olmak üzere tüm göçmenlere insanca davranmaya yönelik dış baskı arasında bir denge bulmak zorunda kalmıştır (OECD/ILO, 2018, s. 63). Siyasiler göçmenliğe popülist bir yaklaşım sergilemekte ve hükümet, yabancılara karşı şiddeti, suçluluğu veya yoksul Güney Afrikalıların kendilerinden fırsatları "çaldıklarını" düşündükleri kişilere karşı hissettikleri doğal kızgınlığı çeşitli şekillerde suçlayarak doğallaştırmıştır. Dahası yoksul Güney Afrika topluluklarını etkileyen çoğu şiddette olduğu gibi, yabancı düşmanı şiddeti bir kenara atmaya devam etmekte ve bu şiddet spazmlarının yabancı karşıtı olduğunu inkar etmektedir. Örneğin, 2008 yılında zamanında patlak veren zenofobik olaylar sonrası yaptığı açıklamada, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Nelson Mandela'dan sonraki, demokratik yollarla seçilmiş ikinci başkanı Thabo Mbeki; "Bu kitleler yabancılara karşı ne antipati duyuyor ne de onlardan nefret ediyor. Ve şunu da söylemeliyim ki, toplumumuzda hiç kimsenin çıplak suç eylemlerini yabancı düşmanlığı kılıfıyla açıklamaya çalışarak yabancı düşmanlığını teşvik etmeye ya da kışkırtmaya hakkı yoktur. Ülkemizde, söylediklerimin gerçekliğimizin inkarı anlamına geldiğini iddia edecek bazı kişiler olduğunu biliyorum" diyerek bu şiddetin zenofobik olduğunu inkar etmiştir.

4.1.Güney Afrika'daki Göçmenlerin Ülke Ekonomisine Katkısı

OECD/ILO'nun 2018'deki, göçmenlerin ekonomik rolüne ilişkin ampirik kanıtlar sağlayan çalışması, göçmen işçilerin Güney Afrika ekonomisine katkısını ve genel olarak göçün Güney Afrika'da olumlu ekonomik etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Rapor, bu katkının işgücü piyasaları, ekonomik büyüme ve kamu finansmanı boyutlarına odaklanmaktadır. Rapora göre, popüler algının aksine göç, Güney Afrika'da yerli nüfusun istihdam oranındaki bir azalma ile ilişkili değildir ve bazı göçmen gruplarının, yerliler için istihdam fırsatlarını artırması muhtemeldir. Göçmen işçiler işgücü piyasasına iyi entegre olmuş görünmekte, yüksek istihdam oranları sergilemekte ve aynı zamanda yerli işçiler için ek istihdam fırsatları yaratabilmektedir (OECD/ILO, 2018, s. 33). Rapora göre, kısmen göçmen nüfusun kendisinin yüksek istihdam oranı nedeniyle, göçmenler Güney Afrika'da kişi başına düşen geliri de yükseltmektedir. (OECD/ILO, 2018, s. 16, 24). Öte yandan, Güney Afrika'da on yıldan daha az bir süredir bulunan yeni göçmenlerin varlığı, Güney Afrika doğumlu işçilerin hem istihdam oranını hem de gelirlerini artırsa da ekonomi yeni göçmenlerin varlığına uyum sağladığında, yerli nüfus için yeni

göçmenlerin varlığıyla ilişkilendirilen faydalar orta vadede azalıyor gibi görülmektedir (OECD/ILO, 2018, s. 32).

Rapora göre, göçmenlerin ayrıca hükümetin mali dengesi üzerinde olumlu net bir etkisi vardır. Bu durum özellikle gelir ve katma değer vergileri başta olmak üzere vergilerde daha fazla ödeme eğiliminde olmalarından kaynaklanmaktadır. 2011 yılında, göçmenlerin kişi başına net mali katkısı, ortalama maliyet senaryosunda %17 ile marjinal (nihai) maliyet senaryosunda %27 arasında değişmektedir. Güney Afrikalı bireyler ise ironik olarak her iki senaryoda da – %8 katkıda bulunmuştur (OECD/ILO, 2018, s. 16, 17). Bununla birlikte, göçmen işçilerin gayrisafi yurtiçi hasılaya katkısının 2011’de %9’a yakın ve istihdamdaki paylarının hemen altında olduğu tahmin edilmektedir.

Sonuç

Dünyadaki ana göç koridorlarının çoğu Afrika’da yer almaktadır. Kıtadaki birçok insan daha iyi ekonomik, sosyal ve güvenli bir hayat için, özellikle eski sömürgeci ülkeleri olan Avrupa ülkeleri ile kıta içindeki başka Afrika ülkelerine de yoğun şekilde göç etmektedirler. Göç olgusu ise yerleşilen ülkedeki toplum tarafından olumsuz olarak karşılanıp, yabancı düşmanı şiddet eylemlerine neden olabilmektedir. Yüzyıllarca süren sömürgecilik ve ırk ayrımı politikalarının siyah Güney Afrikalı nüfus üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkileri ve apartheid rejiminin üzerinden nerdeyse 30 yıl geçmiş olmasına rağmen siyah çoğunluk için ekonomik refahın sağlanamamış olması, Güney Afrika Cumhuriyeti’nde gittikçe artan yabancı düşmanı saldırıların sebepleridir. Saldırıların en şiddetli olduğu 2008 yılında 60’tan fazla kişinin ölümüyle sonuçlanan bu yabancı düşmanı saldırılar sonucunda on binlerce göçmen yerinden edilmiştir. 2018 yılında zenofobi kaynaklı gerçekleşen eylemlerde silahlı saldırılar artmış, insanların mal ve mülkleri yağmalanmıştır. Belli aralıklarla ortaya çıkan bu şiddet kramplarının sadece ülkenin varoşlarındaki hayatın makus bir tarafı olarak değil, Güney Afrika’nın bütün kurtuluş projesinin başarısını sorgulatan kilit bir mesele olarak görülmelidir. Ayrıca hem medyanın hem de siyasetçilerin göç konusundaki popülist yaklaşımlarının ve göçmenlerin yerel halktan iş çaldığı söylemlerinin aksine ampirik çalışmalar göçmenlerin göç alan diğer ülkelere kıyasla normal bir orana sahip olduğunu ve ekonomik olarak ülkeye olumlu katkı sağladığını göstermektedir.

Kaynakça

- Adam, H. & Moodley, K. (2014). *Imagined liberation: Xenophobia, citizenship and identity in South Africa, Germany and Canada*. Sun Press.
- African Centre for Migration & Society (ACMS). (2019). *Xenowatch factsheet: 1, incidents of xenophobic violence in South Africa: January – September 2019*. http://www.migration.org.za/wp-content/uploads/2016/07/Factsheet-1-Xenophobic-violence-incidents-in-SA_-Jan-Sept-2019.pdf
- African Centre for Migration & Society (ACMS). (2020). *Fact sheet on foreign workers in South Africa, overview based on statistics South Africa data (2012–2017)*. <http://www.migration.org.za/wp-content/uploads/2020/05/Fact-Sheet-On-Foreign-Workers-In-South-Africa-Overview-Based-On-Statistics-South-Africa-Data-2012-2017.pdf>
- African Centre for Migration & Society (ACMS). (2023). *Xenowatch dashboard: Incidents of xenophobic discrimination in South Africa: 1994-28 August 2023*. <http://www.xenowatch.ac.za/statistics-dashboard/>
- Anık, M. (2022). Göç sonrası kültürel uyum ve kimlik sorunları. B. Kaldık (Ed.), *Bölgesel ve küresel gelişmeler ışığında uluslararası göçler* (s. 37-61). Nobel Kitabevi.
- Aydın, D. (2019). *Yetişkinlerde zenofobi, empati düzeyi ve Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine dahil edilmelerine ilişkin algılar* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].

- Blalock, H. M. (1967). *Toward a theory of minority-group relations*. Wiley.
- Bozdağ, F. & Kocatürk, M. (2017). Zenofobi ölçeğinin geliştirilmesi; gerçeklik ve güvenilirlik çalışmaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 615-620.
- Canham, H. (2022, Nisan 7). Afrophobia: The violence of the letter R. *Mail and Guardian*. <https://mg.co.za/opinion/2022-04-07-afrophobia-the-violence-of-the-letter-r/>
- Devillard, A., Bacchi, A. & Noack, M. (2015 March). *A Survey on Migration Policies in West Africa*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/survey_west_africa_en.pdf
- Eriksen, T. H. (2004). Etnisite ve milliyetçilik / Antropolojik bir bakış. Çev. Ekin Uşaklı. Avesta Yayınları.
- Everatt, D. (2011). Xenophobia, state and society in South Africa, 2008–2010. *Politikon*, 38(1), 7-36. <https://doi.org/10.1080/02589346.2011.548662>
- Ginsburg, C., Collinson, M.A., Gómez-Olivé, F.X. vd. (2021). Internal migration and health in South Africa: determinants of healthcare utilisation in a young adult cohort. *BMC Public Health*, 21(554). <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10590-6>
- Human Rights Watch. (2018). *Mozambique: Armed groups burn villages*. <https://www.hrw.org/news/2018/06/19/mozambique-armed-groups-burn-villages>
- IDMC. (2018). *Global Report on Internal Displacement*. <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2018/downloads/2018-GRID.pdf>
- International Labour Organisation (ILO), International Organization for Migration (IOM) & Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2001, August). *International migration, racism, discrimination and xenophobia*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/international_migration_racism.pdf
- IOM. (2020). *World Migration Report*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-3>
- IOM. (2022). *World Migration Report*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
- Karakaya, S. (2022). Avrupa ve Türkiye’de Suriyeli göçmenler üzerine zenofobiyi okumak. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı*, 371- 38.
- Lamola, M. J. (2018). The de-Africanisation of the African National Congress, Afrophobia in South Africa and the Limpopo River Fever. *Filosofia Theoretica: Journal of African Philosophy, Culture and Religions*, 7(3), 72-93.
- Landau, L. (2018, September 6). Xenophobia in South Africa: why it’s time to unsettle narratives about migrants. *The Conversation*. <https://theconversation.com/xenophobia-in-south-africawhy-its-time-to-unsettle-narratives-about-migrants-10261>
- Masooa, M. & Twala. C. (2014). The teaching of South African history in the post-apartheid Era: Towards critical and epistemological criticisms. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(20). DOI: 10.5901/mjss.2014.v5n20p2303
- Mbeki, T. (2008). Address of the president of South Africa, Thabo Mbeki at the National Tribute in Remembrance of the victims of attacks on foreign nationals, Tshwane. *Polity*. <https://www.polity.org.za/article/sa-mbeki-national-tribute-in-remembrance-of-xenophobic-attacks-victims-03072008-2008-07-03>
- Moodley, K. & Adam, H. (2000). Race and nation in post-apartheid South Africa. *Current Sociology*, 48 (3), 51-69. <http://csi.sagepub.com/content/48/3/51>

- Ochonu, M. E. (2021). Black South African intellectuals went from Pan-Africanism to insular Afrophobia. *Africa at LSE*. <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2021/03/03/black-south-african-intellectuals-went-from-pan-africanism-to-insular-afrophobia/>
- OECD/ILO. (2018). *How immigrants contribute to South Africa's economy*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264085398-en>
- Özmete, E., Yıldırım, H. & Duru, S. (2018). Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 191-209.
- Reiersgord, D. (2022, October 10). South Africa's sense of exceptionalism contributes to the proliferation of xenophobia. *Daily Maverick*. <https://www.dailymaverick.co.za/opinionista/2022-04-10-south-africas-sense-of-exceptionalism-contributes-to-the-proliferation-of-xenophobia/>
- Seki, İ. & Bektaş, B. (2018). Afrika'dan Avrupa'ya göçün belirleyicileri üzerine ampirik analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5 (8), 181-189. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/41059/496323>
- The World Bank. (2022, March 9). New World Bank Report assesses sources of inequality in five countries in Southern Africa. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/03/09/new-world-bank-report-assesses-sources-of-inequality-in-five-countries-in-southern-africa>
- Tshaka, R. (2016, November 15). Afrophobia versus xenophobia in South Africa. *UNISA*.
- Uçar, N. (2020). *Küreselleşme döneminde Afrikalı göçmenlerin farklılaşma ve uyum süreci: İstanbul örneği* [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET002501.pdf>
- Weber, A. (2009). *Manual on Hate Speech*. Council of Europe.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers: Birinci yazar /First author %50, İkinci yazar/Second author %50.
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

Extended Abstract

Introduction and Background

Many of the world's major migration corridors are situated within Africa. However, with increasing migration movements, xenophobic movements against migrants and refugees take place. Xenophobia is the perception of foreigners entering the country as a threat by the people of the country of immigration, with the idea that economic resources and opportunities will be adversely affected and seen as a subject of fear. This perspective brings with it prejudice against people who come with migration.

The influx of migration to South Africa and the response of South African society to it are the result of a long historical process, which has led to a contradictory interaction between South Africa and its neighbours. South Africa's transition from apartheid to democracy in 1994 marked a turning point in its relationship with the rest of the continent. During apartheid, South Africa was isolated internationally, and its economic relations with the rest of the continent were limited. However, the post-apartheid era saw South Africa actively engage with the continent. This shift in engagement brought about changes in migration patterns, with South Africa becoming a major destination for migrants from other African countries (Landau & Monson, 2009).

Hostile sentiments towards foreigners in South Africa manifested prior to the democratic elections in 1994 and escalated in the subsequent years (Everatt, 2011, p. 9). The traces of violence targeting foreign nationals can be traced back to an incident in 1994 when three foreign-born Africans were lynched on a train in Gauteng. Unemployed South Africans' various mobilisations have been linked to violence against foreigners, particularly sporadic low-intensity one-on-one violence.

However, in 2008, violence and mobilisation against African foreigners took on a different dimension. Initially sparked by a housing dispute in Alexandra Township in Johannesburg, a series of uprisings in the country's urban areas, spanning over a month, led to 62 deaths, approximately 700 injuries, and left 150,000 people homeless and displaced (Landau, 2012, p. 55; Everatt, 2011, p. 8). In 2015, violence attributed to xenophobia led to an increase in armed attacks and the looting of people's property.

Xenophobia in the African context is often referred to as "Afrophobia," primarily linked to South Africans' identity crisis (Lamola, 2018, p. 90). Tshaka (2016) notes, "Xenophobia is fear of the other; Afrophobia is fear of a specific other—the black other from north of the Limpopo River. If foreigners generally were the main target, those who are anti-foreigner would no doubt have sought out all foreigners and made it known that they are not welcome in this country".

Methodology

Using qualitative and quantitative data as well as the descriptive case analysis approach, the research investigates the economic, historical, social, and psychological context of xenophobia resulting from migration in the Republic of South Africa.

Findings

The root causes of Afrophobia in South Africa can be attributed to several factors. For those South Africans who are convinced of the social justice of xenophobia, overcoming the legacy of apartheid, redirecting resources and opportunities to those most disadvantaged citizens, and sharing the country's wealth and urban space with "outsiders" are seen as undermining a transformation agenda that has been slow to deliver (Landau, 2018).

Economic Factors: High unemployment, income inequality, and economic competition contribute to xenophobia. Foreign migrants are often perceived as taking jobs and resources.

Historical and Socio-psychological Roots: The 1937 Foreigners Control Act introduced the concept of "foreigner" and explicitly included race criteria for entry into South Africa. Apartheid-era laws further restricted border crossings and reinforced negative attitudes towards African migrant workers. South African blacks see themselves as different from other Africans, partly due to apartheid's indoctrination creating a notion of "South African exceptionalism".

Political Failures: Government failures to address economic challenges and inconsistent immigration policies have contributed to frustration and resentment.

In other respects, the 2018 OECD/ILO report showed that migrant workers in South Africa make a positive economic contribution. Contrary to common belief, their presence does not decrease native employment rates and

can create more job opportunities. Migrants also increase per capita income and contribute significantly to government finances through higher tax payments.

Conclusion

Migration is a significant issue in Africa, with many seeking better lives, mostly in Europe or within the continent. This often leads to xenophobic violence, fuelled by economical and historical factors like colonisation and apartheid's lasting impact, especially in the South African context. South Africa has witnessed particularly severe attacks against foreign-born African immigrants, causing deaths and displacements. Despite negative rhetoric, studies show migrants contributed positively to the economy, challenging populist views.